

Francè Brenk

Spomin na Staneta Severja- slovenskega filmskega igralca

»XXXIV

V Dragi.

Drejc besno cepi drva. Zasadil je sekuro v ogromen, vejnat trš, ga s silnimi zamahi dviga visoko nad glavo in udriha z njim po tnalu, da odmeva daleč naokoli.

Rogovilasti domobranec stopi iz hiše, porožlja z žlico po posodi in zakriči v vežo:

»Halo! Sedimo na sonce, dokler ga je še kaj!« Nato gre k mizi, pomaha domobrancu, ki je na straži pri bunkerju, in zavpije: »Jest!«

Nemci in domobranci prihajajo iz hiše in sedajo okrog mize pod latnikom.

Domobranec, ki je bil na straži, gre po kosilo. Komaj dober meter od vežnih vrat položi brzostrelko na klop, jo prisloni k steni in stopi v hišo...

Drejc se zastrmi v brzostrelko, ki je komaj tri korake od njega prislonjena k steni. Prsti mu že krčevito grabijo, zato začne ribati roke ob hlače; s strahom in zadrego pogleda po jedočih Nemcih in domobrancih, se skuša nasmehniti in vpraša s čudnim, tujim, votlim glasom:

»Ali vam tekne?«

Drejc skoči kot ris, z bliskovito naglico zgrabi brzostrelko, se okrene proti mizi in sproži. Slišijo se kriki, toda Drejc kosi, kosi, kosi... Na njegovem bledem obrazu, ki se trese in drdranju brzostrelke, se mešajo napor, bes in strah...

»Drejc!« strahotno zavrešči Dragarica.

Drejc se okrene. V vratih stoji nemški vojak in meri vanj z revolverjem. Drejc ga pokosi z rafalom. Vojak se prevrne in vznak obleži pred pragom.

Drejc kosi, kosi, kosi...

Drejc reši Tildico. Drejc odide z njo in Sovo v partizane.«

Tak je eden izmed viškov v prvem slovenskem zvočnem igranem in dolgem filmu. Tako ga je opisal v svojem scenariju Ciril Kosmač. (Ciril Kosmač, Na svoji zemlji, scenario, 1949, Slovenski knjižni zavod, str. 84—86.) Knjižna izdaja »scenaria« je izšla tedaj leto dni po zmagoslavni premieri najbolj neposrednega, domala dokumentarno pristnega, in zategadelj najbolj partizanskega izmed vseh filmov z narodnoosvobodilno tematiko, kar jih je nastalo na Slovenskem doslej.

Pravim: po zmagoslavni premieri.

Po podatkih, s katerimi razpolagam, je gledalo premiero Na svoji zemlji samo v Ljubljani 67 000 gledalcev, v vsej Sloveniji pa 446 481 obiskovalcev. V zadnjih 23 letih bi to število najbrž lahko podvojili, saj smo doživeli ob različnih priložnostih vrsto repriz filma, posebej predstav prek slovenske televizije.

V zgodovini slovenske igralske umetnosti se je zgodilo nekaj izrednega: igralci slovenskih gledališč, dotlej utesnjeni med štiri stene slovenskih teatrov, namenjenih skopemu številu gledalcev, so zaživel široko, svobodno ustvarjalno življenje, namenjeno stotisočerim. Vse od filma Na svoji zemlji so nastajala in nastajajo dela, ki pogosto preidejo celó slovenske in jugoslovanske meje. Porok za njihov uspeh je postal tudi slovenski igralec. Slovenski gledališki igralec, ker slovenskega »filmskega« igralca ni bilo. Toda slovenski gledališki igralec, ki se je znašel, ki je bolj ali manj samouko obvladal nov umetniški, se pravi filmski izraz.

Stane Sever se je znašel. Že kot veliki junak Drejc. Neposreden je in pristen, brez zanesenih kretenj in privzdignjenega govorjenja, ves se vživlja v naivno resnični partizanski svet, pri čemer ga vodi nezmotljivo pero scenarista Cirila Kosmača.

»Drejc kosí, kosí, kosí . . .«

*Sever kot partizan Drejc
v filmu »Na svoji zemlji«,
1948*

Prve filmske romantične epizode Staneta Severja je konec. Ni pa moglo biti konec prvega filmsko kreativnega zamaha ne Staneta Severja in ne njegovih soigralcev Lojzeta Potokarja, Franceta Presetnika, Mira Kopača, Avguste Danilove, Štefke Drolčeve . . . In ni moglo biti konec njihovega nenehnega iskanja stila filmske igre. Ta stil so določali scenariji in režiserji, pa tudi igralci sami.

Stane Sever poslej domala nenehno snema nove filme, vse do Sedmine iz leta 1969 po noveli Bena Zupančiča in v režiji Matjaža Klopčiča, v kateri omahne kot trnovski postrešček v smrt pod italijanskimi streli. V vsem svojem razsežnem filmskem opusu se bojuje za svoj filmski izraz.

»Kaj igrati? — Kako igrati?«

Mislím, da je bila to srž vprašanja velikega filmskega umetnika. Nenehno je iskal, nenehno si je prizadeval, pa naj je šlo za glavne ali docela stranske — celo neobjavljene prizore — za slovenske filme ali za gostovanja pri drugih jugoslovanskih proizvodnjah, ali pa v dveh primerih — za nastop v t. i. koprodukcijah filmih.

* * *

Filmski opus Staneta Severja je po vsebinsko estetski plati mogoče razdeliti na naslednja obdobja:

I. *Obdobje filmov z narodnoosvobodilno tematiko, obdobje filma Na svoji zemlji:*

Na svoji zemlji
Trst
Trenutki odločitve
(Dolina miru)

II. *Obdobje filmske komedije, obdobje filma Vesna:*

Vesna
Ne čakaj na maj
Družinski dnevnik

III. *Obdobje filmov, posnetih po slovenski klasični literaturi, obdobje Jara gospode:*

Jara gospoda
Slovo Andreja Vitužnika
Samorastniki
Srečno, Kekec!

IV. *Obdobje Severjevih epizodnih vlog, obdobje Sedmine:*

Tri četrtine sonca
Grajski biki
Zgodba, ki je ni
Sedmina

V. Obdobje gostovanj in koprodukcij, obdobje H-8:

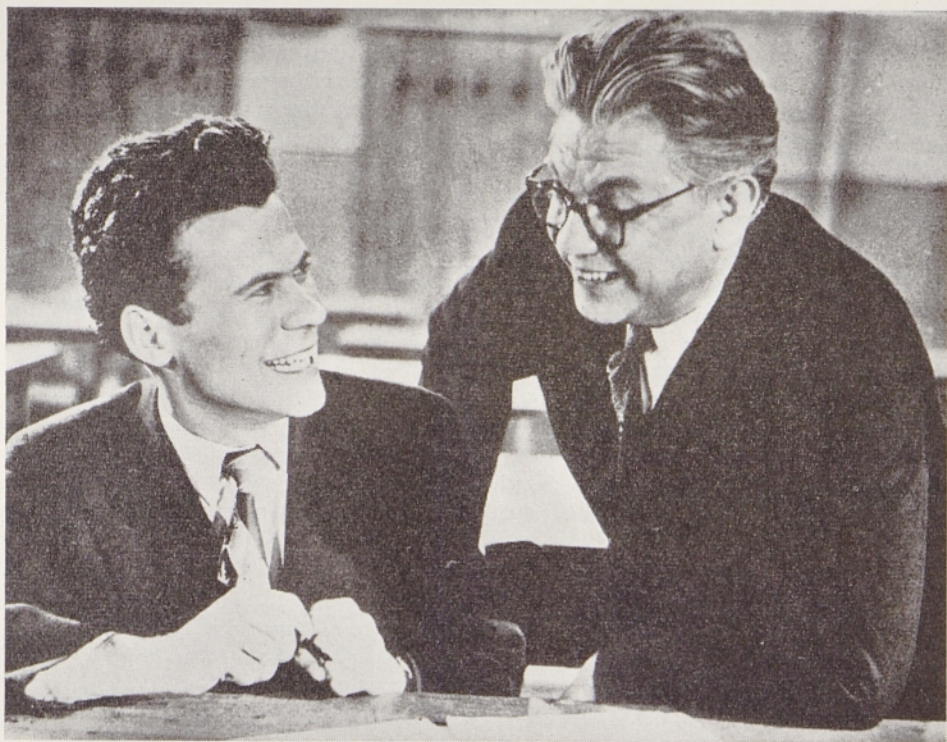
H-8
Plavi 9
Vratiću se
Breza
Lass die Sonne wieder scheinen
Männer und Mädchen

Zunaj te sheme, ki jo je z nekaj domišljije in zavoljo boljšega razumevanja filmske umetnosti Staneta Severja mogoče sprejeti, ostaja dokumentarni film Trideset let slovenske Drame.

Stane Sever je nastopil tedaj od leta 1948 pa do svoje smrti v 15 slovenskih filmih, v 4 hrvatskih ali bosanskih filmih in v dveh primerih v tako imenovanih koprodukcijah. Z drugimi besedami: v dvaindvajsetih letih, ko je bil na višku svojih kreativnih sil, je odigral v filmu enaindvajset vlog. Domala — poprečno — vsako leto po eno.

1953 je Sever v filmu
»Jara gospoda« igral
sodnika Pavla

V filmu »Vesna« (1955) je igral Profesorja; na levi pokojni Janez Čuk

Ta preprosti, suhoparni podatek je presenetljiv. Kajti že na tej osnovi, ki pa jo je treba dopolniti z ustreznimi podatki s področja gledališke umetnosti, pa radia in televizije, bo moč vsaj do neke mere zaslutiti razsežnosti umetniškega življenja Staneta Severja.

Za kakovost njegove umetnosti pa so žive priče. Vsi našeti filmi so namreč na srečo še ohranjeni po arhivih slovenskih filmskih podjetij. Tako filmska umetnost Staneta Severja živi in bo živala, dokler ne bo sprhnel trak, na katerega je zapisana. In najbolj neposreden, pristen vtis o Severjevi filmski umetnosti nam posreduje gledanje ohranjenih filmov. Beseda o njegovem opusu utegne biti slejkoprej skopa in skromna. Toda tvegam poskus:

I. Obdobje Severjevih vlog v filmih z narodnoosvobodilno tematiko najgloblje karakterizira v uvodu omenjeni Drejc, junak filma V srcu Evrope — kot se je najprej imenoval Na svoji zemlji, in pa zdravnik v filmu Františka Čapa Trenutki odločitve. Trst Franceta Stiglica in scenarista Franceta Bevka, s prvotnim naslovom Še bo kdaj pomlad (scenarij je izšel leta 1950 pri Slovenskem knjižnem zavodu v Ljubljani) je obrobno delo slovenske kinematografije, saj je na njegov nastanek sproti vplivala tedanja politična situacija, bolj točno: boj okoli cone A in B, pariški mirovni razgovori.

Drejc je robusten, kmečki junak. Zdravnik v Trenutkih odločitve je prefinjen, toda odločen razumnik. Obe, divergentni razsežnosti dveh po značaju docela različnih vlog, je Stane Sever odigral v stilu velikega gledališkega igralca, ki pa se skuša približati filmskemu detajlu, filmski intimnosti, filmski neposrednosti. Drejcu je tak način narekovala téma-zgodba, okolje, dialog. Zdravniku je to narekoval izkušeni filmski režiser in nedvomno tudi pouk, ki ga je bil deležen ob gledanju svoje lastne vloge sodnika Pavla v Jari gospodi. To delo je namreč nastalo dve leti pred Trenutki odločitve.

II. Obdobje Severjevih vlog v filmskih komedijah označa njegova vloga klasičnega profesorja, vdovca, skrbnega očeta hčerke edinke Vesne.

Kdor je zasledoval slovensko filmsko življenje sredi petdesetih let vé, da je ob premierah Čapovih filmov Vesna in Ne čakaj na maj (1954 in 1957) prišlo v slovenskem tisku do razburljivih polemik. Tudi sam sem se tedaj postavil po robu »vdoru kiča v slovenski film«. Toda kakor koli: nihče ni oporekal v teh dveh filmih storitvi Elvire Kraljeve, profesorjeve sestre in Vesnine tete, in ne filmskemu liku profesorja — Staneta Severja. Bila sta neposredna, pristna. Ne čakaj na maj, drugi del Vesne, je gledalo samo v Ljubljani 81 000 gledalcev. Vesna pa je bila deležna na puljskem festivalu jugoslovanskega igranega filma prve nagrade.

Ta hip naj kronološko logično zaporedje preskočim in na kratko označim Severjevo obdobje Sedmine.

IV. To je obdobje dolge vrste vlog Staneta Severja, ki pogosto ostajajo na obrobju poglavitnega toka filmskega dogajanja, ki pa jim je Stane Sever vtisnil neizbrisni pečat svoje igralske osebnosti. V Treh četrtinah sonca je bežni železničar, v Grajskih bikih Jožeta Pogačnika je oče Smrekar; v Klopčičevi Zgodbi, ki je ni, je impresivni epizodist, stari rahlo vinjeni partizan, ki z glavnim junakom (Lojze Rozman) meditira o smislu in nesmislu življenja; in ne nazadnje: v Sedmini avtorjev Bena Zupančiča in Matjaža Klopčiča je ljubljanski postrešek, ki pade pod streli italijanskih okupatorjev.

Interpretacije vseh teh vlog so si formalno estetsko neverjetno podobne, so domala identične. To je Stane Sever. Z vso svojo umetniško osebnostjo, s širokim razponom pantomimičnega izraza.

S to ugotovitvijo ni več meje s V. obdobjem filmskega ustvarjanja Staneta Severja, z obdobjem neslovenskih filmov, s H-8.

Za to obdobje je razen omenjenega Tanhoferjevega filma posebej značilen koprodukcijski film, Františka Čapa Männer und Mädchen — Kruh in sol. V obeh filmih je Stane Sever domala enak: do smrti prestrašeni ali do kraja razvneti solinar. Kakor da bi bil docela dozorel, kakor da bi uokviril v specifični igralski kalup svojo umetnost. Z drugimi besedami: Stane Sever je postal »igrallec-karakter« in se tako povzpел v sam vrh svetovne filmske ustvarjalnosti. Ali naj ga vzporejamo z Wallaceom Berryjem?

Ta svoj ciklus »filmskih« vlog pa, mislim, Stane Sever ni zaključil s Sedmino, s svojo zadnjo filmsko vlogo, temveč z vlogo Gluhega moža na meji, s svojim televizijskim nastopom v drami Andreja Hienga, kar pa presega okvir pričujočega zapisa.

In tako naj popravimo kronološki tir in se — ne brez razlogov — vrnemo k tretjemu obdobju filmske ustvarjalnosti Staneta Severja, k obdobju filmov, posnetih po slovenski klasični literaturi, k obdobju Jare gospode.

V filmu »Trenutki odločitve« (1955) je igral glavno vlogo Zdravnika; na desni pokojna Julka Staričeva

III. Obdobje Jare gospode.

Ko vsako leto na novo spet in spet gledam v filmsko zgodovinskih seminarjih z mladimi slušatelji petindvajsetletno slovensko filmsko žetev, se vselej pobožno pomudim ob Jari gospodi, ob Slovesu Andreja Vitužnika, ob Samorastnikih.

Skrbno sem sledil filmski poti Staneta Severja. Ne šele od filma Na svoji zemlji, temveč že v letih 1945—1948. Tedaj, ob začetkih prizadevanj po izvorni slovenski filmski ustvarjalnosti, smo razmišljali predvsem o filmih, ki bi upodabljali klasično slovensko literaturo. Hkrati pa tudi o filmih z narodnoosvobodilno tematiko. Toda še preden smo slutili film v V srcu Evrope — Na svoji zemlji, smo se pogovarjali o filmski upodobitvi Prežihovih novel iz zbirke Samorastniki. Stane si je tedaj močno želel igrati vlogo Ožbeja... Domala osemnajst let kasneje je odigral v Samorastnikih, v režiji Igorja Pretnarja in po scenariju Vojka Duletiča, vlogo župnika...

Če se mu v Samorastnikih ni izpolnila zapoznena želja, mislim, da se mu je izpolnila v Treh zgodbah — v Slovesu Andreja Vitužnika, in da je dosegel v vsej svoji filmsko ustvarjalni zgodovini kreativni višek z vlogo sodnika Pavla v Jari gospodi.

Bil je to svojevrsten čas, okoli leta 1953. Čas Irene v zadregi in Dalmatinske svatbe. Čas začetka tako imenovanih koprodukcij, vdora tujih gostov in tujega denarja v slovensko filmsko proizvodnjo. V tem vzdušju sle po dolarjih, neštetokrat preplačanih, je predložil Bojan Stupica načrt in scenarij za Jaro gospodo »po motivih Kersnikove povesti«. Scenarij je bral pred mnogimi ljudmi, ki so tedaj odločali o biti in ne biti slovenskega filma. V lovski sobi restavracije Slavija (pri Slamiču). Bil sem edini, ki mu je ob koncu branja zaploskal. Bilo je mučno. Toda vedel sem: Bojan Stupica bo režiral film z igralci formata Mira Stupica, Vladimir Skrbinšek, Stane Sever, v ljubezenskem štirikotu bo nastopal sam kot eden izmed treh glavnih moških junakov, v filmu bodo nastopali domala vsi tedaj znani ljubljanski umetniki od Lili Novy in Cirila Debevca do Osipa Sesta in Ivana Mraka ...

In tako se je zgodilo, da je v intimnem, pristrčnem umetniškem vzdušju, v popolnem medsebojnem razumevanju in sodelovanju nastal prvi veliki slovenski filmski, teaterski spektakel. Jara gospoda namreč ni film »kot tak«, temveč je v najbolj plemenitem smislu besede »filmano gledališče«.

Je bilo to prav? Je bilo narobe?

Mislim, da je Jara gospoda neogibni člen v verigi prizadevanj po izvirni slovenski filmski ustvarjalnosti.

Omenil sem, da se je Stane Sever ob svojem liku sodnika Pavla mnogokaj naučil. Bolj kot za svojo naslednjo vlogo v Vesni, za Slovo Andreja Vitužnika. Kot celota je to delo po Ingoličevih Splavarjih in v režiji Janeta Kavčiča šibko. Toda osrednji lik, Andrej Vitužnik, izstopa do tolikšne mere, da je s svojim načinom interpretacije nepozaben. Njegovo botrovanje pri krstu mladega splavarja, njegov obupni starčevski boj z divjim splavom, njegova sproščena pesem »Mi smo štirje flosarji ...« spadajo med najimpresivnejše vloge v slovenskem filmu doslej.

Korekten in nepozaben je Stane Sever tudi v vlogi župnika v Samorastnikih. Ves strog je in ves vdan pravi veri in njenim skrupoloznim normam. Vendarle je v teh mejah topel, preprost, razumevajoč.

Wallace Berry?

Ta prispodoba ni naključna. Soba Bojana Stupice je bila že pred vojno ovešena s prenekatero sliko tega svetovljanskega junaka, posebej s sliko Pancha Ville iz filma Viva Villa (1934). In Bojan Stupica je hotel ustvariti po umetniški sili v slovenskem filmu Panchu Villi enakopraven lik. Seveda v drugačnem okolju, na drugačno tematiko, toda s kongenialnimi igralci. In tako se zdi, da je ne glede na Drejca in na Vitužnika odigral Stane Sever svojo najiminenitnejšo vlogo v Jari gospodi. Oglejte si prizor, ki ga scenarist Jare gospode takole opisuje:

TRPEK OBRAČUN

V sobi za male razprave sedi za mizo štiridesetletni okrožni sodnik Pavle. Zlovoljno pregleduje nekakšne akte.

Pisar mrmra:

ŠE ENA STVAR JE TU ...

Malomarno vpraša sodnik:

KAJ PA JE ...?

Pisar:

NEKAKŠNO BERAČENJE ... ALI VLAČUGANJE ... ALI VRAG VEDI KAJ ...

Pod mu akt v roke.

KER JE MOJ NAMESTNIK BOLAN, NAJ SE UKVARJAM ŠE S KRIMINALOM ...?

Sever kot splavar Andrej Vitužnik v filmu »Slovo Andreja Vitužnika« (1955)

Pisar — prava slika uradnika, vdano zmigne z rameni.

Pavle pogleda na akt. Na njem piše »Ana Vrbanoj«.

Po senci, ki zdrsne preko aktov, začutimo, da se je Pavle instinktivno umaknil iz svetlobe v senco.

V tem se odpro vrata. Drobna postava postarane in onemogle Ančke v obnošeni obleki stoji med vrati. Za njo dva žandarja. Žandarji pripeljejo Ančko pred sodni stol. Pavle jim da znak, naj odidejo. Ančka razume ta znak tako, da sede. Sodnik vpraša:

IME...?

Obtožena gleda v tla in odgovarja. Priimek skoraj požre:

ANA VRBANOJ...

Po premoru začne sodnik mehanično:

STAROST...?

Ančka:

TRIDESET LET...

Pavle:

ROJSTNI KRAJ...

Ančka:

NE VEM ...

Pisar zapisuje in debelo pogleda. Sodnikov glas:

KAKO NE VESTE...?

Ančka:

NEZAKONSKI OTROK SEM... NITI MATERE NISEM POZNALA...

Sodnik po premisleku:

ZAKONSKI STAN...?

Ana:

OMOŽENA...

Sodnik:

POKLIC...?

Ana mirno:

TOČAJKA...

Pavle nekako oprezno vpraša:

POKLIC VAŠEGA MOŽA...?

Ana okleva, dolgo okleva, nato grenko:

ADVOKAT, DRŽAVNI POSLANEC, CESARSKI SVETOVALEC IN INDUSTRI-
JEC...

Pavle ne ve, kje bi začel:

PA ZAKAJ SO VAS ŽANDARJI PRIJELI...?

Ana gleda strmo predse in molči. Pavle prigovarja:

DA SE ŽENA DRŽAVNEGA POSLANCA MORE TAKO PONIŽEVATI...

Ančka trdo:

JAZ MU NISEM ŽENA...

Pavle tipa:

ALI STA SODNO LOČENA...?

Ančka odsotno:

NE... RAZŠLA SVA SE...

Pavle koplje naprej:

KAJ STE DELALI... ODKAR STA SE RAZŠLA...?

Ančka mirno in preprosto:

TO, KAR SEM ŽNALA... TOČAJKA SEM BILA...

Sodnik z zanimanjem:

KJE...?

Ančka odsotno:

DALEČ OD TOD...

Sodnik:

ZAKAJ STE SE VRNILI...?

Ančka okleva:

ZDRAVA NISEM... OTROK MI JE UMRL...

Zamolklo vpraša Pavle:

ALI JE BIL TO OTROK VAŠEGA MOŽA...?

Ančka uporno:

TO JE BIL MOJ OTROK...

Mrmra:

MOJA STVAR... MOJA STVAR...

Skrajna napetost. Pisar ves zbežan gleda sodnika. Pavle obstane, nato da znak pisarju, naj odide.

Ko ostane z Ančko sam, tiho vpraša:

ZAKAJ SO VAS PRIJELI...?

Ančka strašno osramočena in zmedena odgovarja:

VRAČALA SEM SE DOMOV... ZMANJKALO MI JE DENARJA... ŠLA SEM
PEŠ... PROSILA SEM V NEKI GOSTILNI ZA JUHO... IN ŽANDARJI SO ME
PRIJELI...

Pavle vpraša na pol opolzko, na pol zamišljeno:

TOREJ SE NISTE VLAČUGALI...?

Ančka izbruhne v skrajnem ogorčenju:

NISEM... NE... NE...

V filmu »Dolina miru« (1956) je Sever igral starca iz požgane vasi; na levi Johny Kitzmiller

Šele sedaj se gospod sodnik Pavle nagne naprej in ko strmo pogleda Ančko v obraz, pride v svetlobo.

Ančka ga šele zdaj spozna:

TI... VI...

Vstane in sprva otrpne. Zbira se in svojim očem in ušesom ne verjame. Zdi se ji, da se je podrl svet.

Pavle začne s hripavim glasom:

V IMENU NJEGOVEGA VELIČANSTVA... PRESVETLEGA CESARJA... VAS OBSOJAM...

Ančka se kot iz omotice nagne naprej in slepo udari po sodnikovem obrazu. Pavle se odmakne in slabotno odbrani z roko. Ana počasi odide.

Sodnik se zastrmi skozi okno, nadaljuje, kot da ni priseben:

... VAS OBSOJAM... NA PRISILNI ODGON V RODNO OBČINO...

Skozi okno zagleda, kako drobno postavlo onemogle Ančke požira megla.

V megli se Ančka obrne in s peščicami slabotno zagrozi.

Kapljice dežja polze po steklu.

* * *

Takšen je bil predkonec velikega slovenskega fotografiranega teatarskega spektakla, enega izmed viškov — če ne intimno osebno samega viška — filmske

ustvarjalnosti Staneta Severja. Ančka - Mira Stupica sicer ne zna govoriti po slovensko, toda ko so v Beogradu gledali Jaro gospodo, pravijo, da so gledalci jokali ob njeni pesmi v dunajski špelunki, ob pesmi Pojdem u Rute... Bojan Stupica, Vladimir Skrbinšek, Stane Sever in Mira Stupica ohranjajo hkrati z vso tedanjo ljubljansko bohemo z Jaro gospodo dragoceni historični spomenik, odsev okolja in nekega obdobja v povojnem času prizadevanj po izvirnem slovenskem filmu.

* * *

Naj se ob koncu pričujočega spominskega zapisa vrnem k umetniškemu obdobju Staneta Severja, ko je gostoval v tako imenovanih koprodukcijah. To obdobje še ni docela raziskano. Žena Staneta Severja, tovarišica Majda mi je dejala, da je Stane tri tedne pred svojo smrtjo »spet požigal«. Požigal je pisma in nedvomno prenekatero dokumente. Mogoče so njihove kopije ohranjene in arhivih Triglav in Viba filma. Kljub temu pa se mi zdi, da razpolagam z dokumentom, ki razločno karakterizira odnos Staneta Severja do koprodukcij, ki jim je iz sle po denarju nekritično zapadlo toliko slovenskih umetnikov, posebej igralcev. Ta dokument se glasi:

Ljubljana, 22. 7. 1960.

Tov. dir. Gorazd Končar

Glede Vaše ponudbe za sodelovanje v filmu »Legge di guerra« sem, z ozirom na obveznosti v gledališču, že v stanju izjaviti sledeče:

V načelu sem pripravljen sodelovati, seveda, v kolikor bom smatral po prečitnem scenariju, da to ne bo v škodo mojemu umetniškemu imenu, in če bo pretežni del snemalnih dni v mesecu februarju, ko bom v gledališču popolnoma prost dnevnega dela. S tem ni rečeno, da v januarju po predhodnem dogovoru ne bi mogel snemati.

S spoštovanjem

Stane Sever, igralec

»... da to ne bo v škodo mojemu umetniškemu imenu...«

Stane Sever se je zavedal svoje umetniške osebnosti. In vedel je, kaj je stanovska čast. In vedel je, kaj je gledališče in kaj film. Najkasneje se je tega zavedel po Jari gospodi...

Kaj igrati? — Kako igrati?

Tedaj sem ob neki priložnosti zapisal, da je najbolj dragocen v slovenskem filmu slovenski gledališki igralec: ker vnaša vanj svoje visoko profesionalno znanje in svojo igralsko kulturo. Toda ta kultura, ta stil, je postala najkasneje okoli leta 1960 že preveč teaterski, premalo neposreden, sproščen, filmski. In začeli smo ugotavljati, da je »najslabše v slovenskem filmu slovenski teater«. Stane Sever je to kreativno stisko premagal že z Andrejem Vitušnikom, s postreščkom v svojem zadnjem filmu Sedmina, in z že omenjenim fantastično »filmskim« Gluhim možem na meji naše slovenske televizije.

Wallace Berry?

Ne. Stane Sever, ob pokojnih bratih Potokarjih doslej eden izmed največjih slovenskih filmskih igralcev.

V koprodukcijskem filmu »Kruh in sol« (1957) je Sever igral starega piranskega solinarja (v sredi s klobukom)

FILMOGRAFIJA

I. Slovenski filmi

1948

Na svoji zemlji (V srcu Evrope) — Stane Sever v vlogi kmečkega sinu in kasneje partizana Drejca.

1949

30 let slovenske Drame — filmski dokument. Stane Sever odigra gledališki vlogi *Matička* iz Veselega dne in prizor iz *Hlapcev* kot Jerman.

1950

Trst (Še bo kdaj pomlad) — Stane Sever je v vlogi ilegalca Boruta, delavca in revolucionarja, organizatorja OF.

1953

Jara gospoda — Stane Sever odigra vlogo sodnika Pavla.

1954

Vesna — Stane Sever je klasični profesor, skrbni oče hčerke edinke.

1955

Trenutki odločitve — Stane Sever je zdravnik, ki odide v partizane.

Tri zgodbe — *Slovo Andreja Vitužnika* (1. zgodba) — Stane Sever je ostareli splavar na Dravi.

1956

Dolina miru — Stane Sever odigra z Johnyjem Kitzmillerjem vlogo edinega preživelega, na pol norega starca iz požgane vasi. Prizor ni objavljen.

1957

Ne čakaj na maj — Stane Sever ponovi svojo vlogo iz *Vesne*.

1959

Tri četrtine sonca — Stane Sever odigra epizodno vlogo železničarja.

1962

Družinski dnevnik — Stane Sever odigra glavno vlogo Smrekarja.

1963

Samorastniki — Stane Sever je župnik, krstitelj otrok »pankrtške matere«.

1964

Srečno, Kekec! — Stane Sever odigra vlogo berača pod križem.

1967

Zgodba, ki je ni — Stane Sever je opiti razmišljajoči stari partizan.

Grajski biki — Stane Sever je oče Smrekar. Nekaj prizorov z njim ni objavljenih.

1969

Sedmina — Stane Sever odigra epizodno vlogo ljubljanskega, trnovskega postrežčka.

II. Hrvatski filmi

1950

Plavi 9 — Stane Sever odigra vlogo direktorja hidrocentrale.

1958

H-8 — Stane Sever odigra presunljivo vlogo šoferja avtobusa, ki doživi katastrofalno nesrečo.

Vratiću se — Stane Sever nastopi v vlogi direktorja muzeja.

1967

Breza — Stane Sever je v tem, sicer specifičnem hrvatskem filmu, gozdarski nadzornik.

III. Koprodukcijška filma

1955

Lass die Sonne wieder scheinen — Stane Sever je učitelj petja.

1957

Devojke i muškarci (Kruh in sol; Männer und Mädchen) — Stane Sever odigra vlogo starega piranskega solinarja, Vidinega očeta.

Opombe:

Podrobnejši filmografski podatki o filmih, v katerih nastopa Stane Sever, so doslej izšli:

1. Francè Brenk: *Oris zgodovine filma v Jugoslaviji*. Glej: Georges Sadoul: Zgodovina filma, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1960, in Georges Sadoul: Povijest filmske umjetnosti, Naprijed, Zagreb, 1962.

2. *Filmografija jugoslovenskog filma 1945—1965*, Beograd, Institut za film. Avtorji: Momčilo Ilić, Radica Petronić, Branislav Obradović in Aleksandar Jesić.

3. Filmografija Staneta Severja, ki jo navajam, utegne biti še pomanjkljiva. Slovenci še nimamo svojega filmskega instituta, in nadrobno filmsko raziskovalno delo zdavnaj presega zmogljivosti Akademije za gledališče, radio, film in TV v Ljubljani.

4. Kar se letnic izida filmov tiče, se filmografi med seboj razlikujemo. Zame je do leta 1953 kriterij datum premiere. Po začetku festivalov jugoslovanskega filma v Pulju pa štejem za izid filma leto puljske premiere.

F. B.

Stane Sever et le film slovène

L'auteur de cet article qui est professeur d'histoire du film traite du rôle de l'acteur Stane Sever dans le film slovène. Il décrit en particulier le rôle de Sever dans le premier film slovène »Sur notre terre« (d'après le scénario de Ciril Kosmač, 1947) et son rôle dans le film »Les parvenus« où Sever joua avec le metteur en scène de ce film Bojan Stupica (1953). L'article passe en revue tous les films où collabora Stane Sever et les classe selon les thèmes qu'ils traitent. A la fin il y a un inventaire complet des films où a joué Sever. Nous constatons que Stane Sever a joué dans presque tous les films slovènes importants qui ont été créés dans les vingt dernières années.